

Gondolatok a homályban

A feje tetejére állt a világ szeptember közepe óta Magyarországon. Ez jó is lehet, alulnézetből sok minden látszik, vagy másképp látszik, ami hétköznapi teshordozással nem. Hétköznapi fejmagasságban neonfények zavarják látásunkat, gyomrunkig lendülő reklámok, s még jó, ha csak ennyi, s nem könnygáz és gumilövedék, vagy éppen túl hevesen rángatott zászló...

Erkölcsei válság van Magyarországon? Hát igen, de ez nem szeptember közepén kezdődött, csak akkor vált kitalálhatóvá.

Morális válságban mit tehet az egyház és a vallásos ember?

Tudnia kell, hogy erkölcsi kérdésekben nem kell semmi újat kitalálnia: öröksége van, amit megélnie kell. Nem elég erre hivatkozni. Újraszavalni a Bibliát nemcsak kevés ilyenkor, még ártalmas is lehet, abban az esetben, ha nem áll mögötte az ember, aki megéli, akinek élete mércéjévé nem vált a jézusi alapállás.

Látok olyan embereket, akik a balatonöszödi beszéd nyilvánosságra kerülése óta nem vesznek szájukra bizonyos méltatlan szavakat, s érzékenyebbek a múlt hazugságaira, sőt saját ferdítéseikre is, és nélkülözhetetlennek tartják az önvizsgálatot a szavak kihangosítása előtt. A cinizmus ellenszere a méltóság. De látok olyanokat is, akik éppen azokat a szavakat skandálják, amit állítólag nem fogadnak el. S azt is észre kell vennem, hogy sokan a trágár szavak sűrűségével mérik az őszinteség fokát.

Ebben a feje tetejére állott világban a politika gátlástalanul használja a vallás eszközeit, kifejezéseit és retorikáját (Hiszem, vallom,... hogy csak én vagyok képes; következik majd a hét bő esztendő; tessék bízni – bennünk...; az igazság – ami, feltételezem, az ellenfélről kiderülhet – szabaddá tesz.)

Erős a késztetés, hogy válaszul erre a vallás politizálni kezdjen. Az egyház politizálhat, a vallás sosem. A vallás saját normáinak hiteles megélésével mutathat erkölcsi példát. A vallásos erkölcs cselekvő, ezért egyszersmind politikai ereje van, azaz kell, hogy legyen.

Szeptember 16-a óta az asztalomon van egy lap, amire a napok hordalékaként jegyzem bekezdéseimet. Azokat a fogalmakat írom fel, amire keresztény szemmel keresem örökségemben, önazonosságomban a fedezetet, s a választ.

Van-e kéznél érvényes mondandónk a hazugságról, áldozatvállalásról, az önérzetről, az erőszakról, az ítéletről és az ítélkezésről, az arany középútról, evilági hatalomról, a (külső vagy belső) tekintélyről, a megbánás nélküli bocsánatkérésről, a farizeusságról, a békességről és a lát-

szat-békéről, az ünnep méltóságáról és hitelességéről? Az ellenség szeretetéről? Az ellenállásról? Az érvényességéről?

Igen, a kereszténységnek van érvényes válasza!

Mondandónk súlyát, hitelességét azonban csak a megélt hit és a cselekedeteink, reakcióink milyensége képes megadni. Felelősen vállalni kell azt, amit képviselünk.

Úgy érzem, most van az az idő, amikor lelepleződik, hogy mennyire vagyunk otthon saját hagyományunkban, s ez a hagyomány életképes-e.

Az alábbiakban jegyzeteim utolsó három bekezdésének összegzését teszem közzé:

„Hallátatok, hogy megmondatott: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: szeresétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek... Mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok?” (Mt 5,43-46) A démonizált ellenségkép összetarthat egy csapatot (a jobboldalt Gyurcsány tartja össze, a baloldalt Orbán), de közösséget nem formálhat, érték ily módon nem születhet. A gyűlölet erős úr, sokáig tetszeleghet Isten helyén, de nem ad esélyt. Nem mutat kiutat. A közösség csak a saját értékeitől erősödhet meg, nem a másik gyengeségétől.

„Állhatatosságokkal nyeritek meg a lelketeket” (Lk 21,19) Nem lehet a hazugsággal, a torzult és manipulatív hatalommal együttműködni. De nincs értelme ugyanazokat az eszközöket használni, mint ami ellen tiltakozunk. Verbális és manipulációs erőszakra nem lehet brutalitással válaszolni. Verbális brutalitással sem. Aki megérti Jézus szavait, cselekedetekre, aktivitásra kell hogy fordítsa azokat. A néma ellenállás 20. századi cselekvői, Jézus szavának hitelesítői: Martin Luther King, Dietrich Bonhoeffer, Dorothe Sölle példája áll előttünk.

„Az erőszakmentes ellenállás a leghatékonyabb békés fegyver, amivel az elnyomottak, jogfosztottak szabadságukért küzdhetnek” – Martin Luther King.

Az ellenállás része a keresztény kultúrának, ha a világi intézmény, tekintély elutasításának forrása az isteni törvénynek való engedelmisség. S mert a belső tekintély, az isteni törvény ismerője a lelkiismeret. A lázadás, az engedetlenség szabad.

Az ellenálláshoz elegendő, ha az egyház megmarad annak, ami létének értelmet ad: erkölcsi alapállás hiteles megélője és biztosítója. Az ellenállás nemcsak megőv a bűnössel való azonosulástól, de bizik a változtatásban, megteremti a párbeszéd lehetőségét, legalább saját részéről.

De mi az, ami ma ellenállásra késztet? Mi az, ami megkülönbözteti az ellenállókat azoktól, vagy attól, aminek ellen kell állni? Én úgy érzem, ennek megválaszolása, őszin-

te feltárása még várat magára. Az önismeret és önérzet kínjaiban nem vezet sehová, ha csak valamivel szemben tudjuk meghatározni magunkat. Amíg szavaink mindig a másiktól szólnak, értelmét veszíti az ellenállás. A felgyülemlett dühöt nem lehet tovább visszafojtani, de az artikulálatlan dühkitörés: egyetlen robbanás, és nem heteken át tartó tehetetlenség. Felebaráti szeretetet, tiszteletet csak akkor várhatok a másik oldalról, ha már én megelőlegeztem. Azaz magam is képes vagyok arra, amit elvárok. És ezzel érkeztem meg az érvényesség, a sokat emlegetett hitelenség kérdéséhez.

Méltóságért szót emelni csak méltóságteljesen lehet. Ha bennünk nincs rend, mimagunkra se hat az értékrend – kívülről sem követelhetjük.

Beleszokni a korrupcióba: tilos! A másik ember (sérült) moráljával nem kell azonosulnom, amikor az embert, s így a lehetőséget tisztetem. Párbeszédet kezdeményezni még nem önfeladás, összemosódás. Amíg nem találunk egy közös, mindenki által elfogadható fel-sőbb(-rendű) célt, s a szekeret ellenkező irányba taszítjuk, addig egyre mélyebben benne leszünk a sárban.

A köztársasági Elnök egy jó hónapja mondta: a katarzis elmaradt. Azóta is arra várunk. Jó alkalom lett volna erre a Magyar Október 50 éves évfordulója. Hannah Arendt azt mondja: „A 'forradalom' szó, csak azokra a megmozdulásokra alkalmazható, amelynek célja a szabadság. A modern kor forradalmainak megértésében az a döntő, hogy a szabadság eszméjének egybe kell esnie egy új kezdet tapasztalatával.” Amíg az új kezdet részletkérdésében marakodunk (rosszabb esetben nem is akarjuk, csak vissza akarunk zárkozni a történelembe), addig elmarad a tapasztalat.

A feje tetejére állított világ különleges állapot, de tudnunk kell, groteszk a testtartása. Én úgy érzem, katartikus

élményben csak akkor lehet részünk, ha újból talpra állunk és az agyunkba szállt vértől beindul agyunk ama része, ami az utóbbi napokban kikapcsolva látszik, s eszünkbe jut saját felelősségünk. Az önvizsgálat halogatható, de ha elmarad, elmarad a megújulás is.

Írásom utolsó sorainál a homály még nem látszik oszlani. S a homályban tovább romlanak a szavak, a lehetőségek, az ország.

Miklósi-Vári Katalin

Vitára bocsátjuk

A The Futurist 2004-es őszi számában Wendell Bell, a Yale egyetem szociológiai professzora így fogalmazza meg a jövő társadalmában mérvadó „kilencparancsolatot”:

- 1. Egyéni felelősségérzet*
- 2. Olyan bánásmódot másokkal szemben, amelyet másoktól veled szemben elvársz*
- 3. Az élet tisztelete*
- 4. Gazdasági és társadalmi igazságosság*
- 5. A természettel harmonizáló életforma*
- 6. Tisztességesség*
- 7. Önmérséklet*
- 8. Szabadság (olyan formáiban, amely másokat nem sért)*
- 9. A másság tisztelete, elfogadása.*

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ NYILATKOZATA

Teljes egyetértésben a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának (melyben megfigyelői státussal vagyunk jelen) Elnöksége nyilatkozatával, és a Köztársasági Elnök azon megnyilatkozásával, miszerint országunk morális válságba jutott, kifejezzük azon meggyőződésünket, hogy ezt az egész társadalomra nézve káros és tarthatatlan helyzetet a legrövidebb időn belül orvosolni kell.

Határozottan elítéljük az erőszakos cselekedeteket, melyek az erkölcsi válság egyenes következményei, követelve ezen cselekedetek előidézőinek mielőbbi felderítését és felelősségre vonását.

Egyházunk, élve alkotmányos jogaival fontosnak tartja a szólás- és gyülekezeti szabadság demokratikus alapjainak tiszteletben tartását.

Mint az egyetlen magyar alapítású vallás, az erkölcsi értékeket mindenkor hittel szolgáló unitárius vallás tagjai, imádkozunk a társadalom mielőbbi morális megújulásáért, a rend, a béke és az egymás iránti szeretet beteljesüléséért.

Budapest, 2006. szeptember 21.

Rázmány Csaba
püspök